

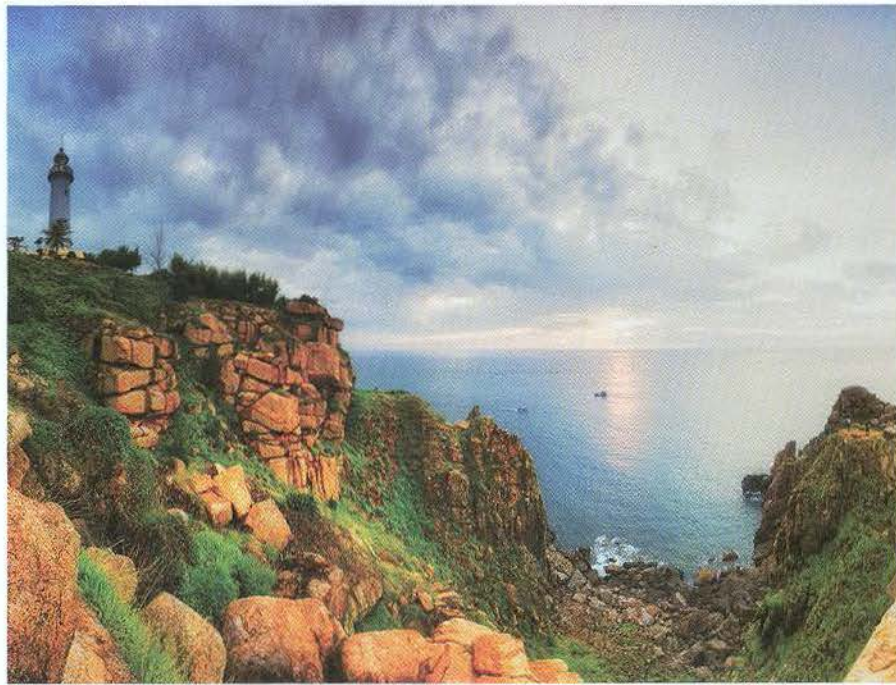
Tháp Nhạn. Ảnh: Danh Hạnh

NẰM Ở NAM TRUNG BỘ, PHÚ YÊN LÀ MỘT TRONG NHỮNG VÙNG ĐẤT VƯỜN MÌNH XA NHẤT VỀ PHÍA BIỂN ĐÔNG TRÊN LÃNH THỔ ĐẤT LIỀN CỦA NƯỚC TA, CHÍNH ĐẶC ĐIỂM NÀY ĐÃ DIỄN RA SỰ TƯƠNG TÁC GIỮA BIỂN CẢ VÀ ĐẤT LIỀN MẠNH MẼ TRÊN VÙNG ĐẤT PHÚ YÊN, ĐỂ TỪ ĐÓ GÂY NÊN NHỮNG HIỆN TƯỢNG VỀ BÀO MÒN, SỤT LÚN, BỒI TỤ... TẠO CHO BỜ BIỂN PHÚ YÊN CÓ SỰ THAY ĐỔI LIÊN TỤC, RẤT ẤN TƯỢNG.

Trên dải bờ biển hơn 189km kéo dài từ Bắc đến Nam là những vòng cung biển tạo ra những vũng, vịnh, ghềnh đá, những thềm biển đặc thù, có giá trị cao về mặt thẩm mỹ và cảnh quan thiên nhiên kỳ vĩ, những khu vực đá granit rất điển hình, những bãi đá bazan hình thù độc đáo và những bãi biển dài tuyệt đẹp.

Trên phương diện địa mạo và các quá trình địa chất ngoại sinh, bờ biển Phú Yên là đại diện điển hình của dải bờ biển Nam Trung Bộ, nơi chứng kiến sự tương tác mạnh mẽ giữa lục địa và biển Đông sau khi được hình thành. Các đợt biển tiến, biển thoái tiếp theo sau đó đã để lại nhiều bậc thềm biển rộng lớn và bằng phẳng.

Quá trình tách giãn biển Đông cũng như hoạt động đứt gãy tiếp theo đã kéo một bộ phận ven rìa tách ra khỏi lục địa để

Bình minh mũi Đại Lãnh. Ảnh: Lê Hồng Nguyễn

Kỳ thú địa di sản ven biển Phú Yên

NGUYỄN DANH HẠNH

Vịnh Vũng Rô. Ảnh: Nguyễn Minh Tân

Ghềnh Đá Đĩa. Ảnh: Huỳnh Lê Viễn Duy

trở thành các đảo đá khi biển tiến vào. Đây kết quả của quá trình kiến tạo địa chất và hoạt động núi lửa diễn ra mạnh mẽ qua hàng triệu năm, trong đó phổ biến là từ 250 triệu năm trở lại đây để hình thành nên vùng đất Phú Yên ngày nay.

Trong số những thềm biển điển hình ở Phú Yên, mũi Đại Lãnh là một trong những vị trí trên đất liền nhô xa nhất về phía biển. Nơi đây được người Pháp chọn để xây dựng ngọn Hải đăng Đại Lãnh, nơi đón ánh bình minh đầu tiên trên đất liền của Việt Nam. Mũi Đại Lãnh là thềm biển đá granit màu nâu đỏ, nơi cao nhất khoảng 80m so với mực nước biển. Tại khu vực này, đường ven bờ được cắt xẻ mạnh tạo thành những bậc thềm biển với những vách đá dựng đứng cao tới 40 - 50m uốn lượn theo dãy đèo Cả, ôm lấy vịnh Vũng Rô tạo nên một bức tranh phong cảnh nước non kỳ vĩ.

Trong khi đó, hòn Yến thuộc địa bàn huyện Tuy An là hòn đảo nhỏ nằm cách bờ chừng 200m. Hòn đảo này được nối với bờ bằng một bãi đá cạn, khi thủy triều xuống, bãi đá màu đen tuyền hiện ra, có thể đi bộ ra đến chân đảo. Đây là một vũng biển nông với thềm san hô trải rộng cùng hệ thủy sinh đa dạng phong phú. Di sản địa chất này cũng là một đảo đá với những cột đá bazan bị xô nghiêng, bị phong hóa. Liền kề với hòn Yến là hòn Đụn với những dấu tích của hoạt động núi lửa giai đoạn muộn, tạo nên di sản địa chất thềm biển đặc trưng.

Thế nhưng, đặc điểm quan trọng nhất và cũng là độc đáo nhất ở những gành đá ven biển Phú Yên là đá bazan dạng cột mà tiêu biểu là gành Đá Đĩa. Trong hàng loạt các di sản địa chất mà Phú Yên đang sở hữu, gành Đá Đĩa là một phần trong tổng thể cấu trúc dải bờ biển từ mũi Gành Đèn đến mũi Nước Giao thuộc xã An Ninh Đông, huyện Tuy An. Gành Đá Đĩa là vách biển lộ đá bazan dạng cột, là một trong những điểm địa chất lý thú, có giá trị khoa học và thẩm mỹ nổi bật, có thể đại diện cho các di sản địa chất ven biển Phú

Hòn Yến. Ảnh: Nguyễn Phước Hoài

Yên. Với diện tích khoảng 2.700m², gành Đá Đĩa là nơi mà bất kỳ du khách nào cũng muốn đến tham quan chiêm ngưỡng bởi những cột đá bazan xếp chồng lên nhau theo nhiều phương khác nhau như những chồng đĩa, một kiểu bờ độc nhất trên dải bờ biển hơn 3.000km của Việt Nam.

Nhìn từ phía Bắc phần dưới của gành đá là những cột đá theo phương thẳng đứng hoặc hơi nghiêng, cao hơn 2m, thấp dần và chìm xuống nước biển. Phần giữa là ngọn các cột đá bị uốn cong. Phần trên là những cột đá nằm ngang cao 5m, các cột dài từ 2 - 3m, tiết diện đều đặn như một bó đũa khổng lồ. Các cột đá gần như cắm đứng tạo thành 3 bậc địa hình. Tiết diện các cột đá bazan gành Đá Đĩa chủ yếu là hình đa giác, trong đó chiếm phần lớn là hình lục giác. Sự sắp xếp đều đặn các tiết diện đa giác của các cột đá bazan từ phần trên đến phần dưới tạo thành một mặt cong thấp dần xuống mực nước biển trông giống một tổ ong khổng lồ.

Câu hỏi mà bất kỳ ai khi đến gành Đá Đĩa cũng đặt ra là tại sao những cột đá lại có hình thù đặc biệt và được xếp đặt một cách tài tình như vậy? Theo các nhà khoa học thì cơ chế chính xác của quá trình hình thành đá bazan dạng cột vẫn chưa được xác định, nhất là cho các vị trí cụ thể. Nhưng quan điểm khoa học được chấp nhận rộng rãi là quá trình làm mát của dung nham tạo ra các khe nứt thẳng đứng và các khe nứt hình hoa hồng trên mặt dòng dung nham. Mô hình lý tưởng là dung nham có thành phần và mật độ đồng nhất với bề mặt bằng phẳng sẽ được làm mát đồng đều, khi nguội, dung nham sẽ co lại đồng đều các khe nứt này được phân khoảng đều nhau và thường có hình dạng hình lục giác.

Đá bazan dạng cột khu vực gành Đá Đĩa là bazan mặt bàn, phủ trên hệ tầng Kon Tum. Với các khoảng tuổi tuyệt đối và quan hệ địa tầng nêu trên, tuổi của đá bazan gành Đá Đĩa là 5 triệu năm đến 0,7 triệu năm.

Di sản địa văn hóa ven biển không chỉ có giá trị về mặt khoa học mà còn là nguồn tài nguyên quan trọng để phục vụ phát triển du lịch của vùng đất Phú Yên. ■